

T.C
KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ

DARİO FO ve FRANCA RAME’NİN
‘AÇIK AİLE’
ADLI OYUNUNDAKİ
‘ANTONİA’
ROLÜNE ÇALIŞMA SÜRECİ

S.B.E. Film ve Drama (Oyunculuk) Yüksek Lisans Programında Hazırlanan
Yüksek Lisans Tezi

PINAR ÇAĞLAR BİRDAL

Tez danışmanı: DOÇ. DR. ÇETİN SARIKARTAL

İstanbul, 2011

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: DRAMATURJİK ÇALIŞMA.....	2
1.1 .Yazarın Hayatı ve Tiyatro Anlayışı.....	2
1.2 .Oyunun Konusu.....	9
1.3 .Oyunun Türü.....	10
1.4 .Metin Çözümlemesi.....	11
2.BÖLÜM: KARAKTER ANALİZLERİ.....	25
2.1. Antonia Karakteri.....	25
2.2. Adam Karakteri.....	27
3.BÖLÜM: UYGULAMA ÇALIŞMASI.....	29
3.1. Antonia rolünün yorumlanması.....	29
3.2. Role Hazırlanma süreci.....	30
4.BÖLÜM: SONUÇ.....	38
5.BÖLÜM: KAYNAKÇA.....	40

ÖNSÖZ

Kadir Has Üniversitesi Film ve Drama Bölümü'ne 2008'in Eylül ayında başladım. Tezime hazırlanma süreciyle birlikte benim için dolu dolu geçen bir dönemdi. Her gün yeni şeyler öğrendiğim, yeni deneyimler kazandığım üç sene geçirdim. Hem sahne pratiği hem de kuramsal anlamda büyük bir doyuma ulaştım. Her bir eğitmenin farklı çalışma teknikleriyle tanışıp, bu çeşitliliği kullanma şansı elde ettim. Benim için çok önemli olan ve her zaman hayatımın bir köşesinde yer alacak değerli eğitmenlerim Sayın Ezel Akay'a, Sayın Tilbe Saran'a, Sayın Ayşenil Şamlıoğlu'na, Sayın Şahika Tekand'a, Sayın Övgü Gökçe'ye ve tezime hazırlanma süreci dışında da sürekli benden yardımlarını esirgemeyen, öğrettiklerine doyamadığım Sayın Doç. Dr. Çetin Sarıkartal'a sonsuz teşekkür ederim. Her birinin öğrencisi olmaktan büyük mutluluk duydum.

Ayrıca yoğun ama bir o kadar da keyifli geçen provalar sürecinde güzel enerjisiyle yanımda olduğu için Mert Fırat'a, benden desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili aileme ve eşime çok teşekkür ederim.

Pınar Çağlar Birdal

ÖZET

DARİO FO ve FRANCA RAME’NİN ‘AÇIK AİLE’

ADLI OYUNUNDAKİ ‘ANTONİA’ KARAKTERİNE HAZIRLANMA SÜRECİ

Birdal, Pınar Çağlar

Film ve Drama Yüksek Lisans Programı (Oyunculuk)

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Çetin Sarıkartal

2011, 39 sayfa

Film ve drama Yüksek Lisans Programı’nda oyunculuk eğitim gören Pınar Çağlar Birdal tarafından Dario Fo&Franca Rame’nin ‘Açık Aile’ adlı oyunu ele alınmıştır. Bu çalışma; oyunun performansa hazırlık ve gösterim sürecinin,metin bağlamında incelenmesi,uygulama sırasındaki deneyimin aktarılması üzerine kuruludur.Performansa dayalı bu tez,süreç analizi bağlamında değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Açık aile, Dramaturji, Süreç Analizi, Karakter Analizi

ABSTRACT

THE PREPARATION PROCESS FOR THE CHARACTER

‘ANTONIA’ IN ‘THE OPEN COUPLE’ WRITTEN BY

DARIO FO AND FRANCA RAME

Birdal, Pınar Çağlar

MFA in Film and Drama

Supervisor: Doç. Dr. Çetin Sarıkartal

2011, 39 pages

The play named ‘Open Couple’ written by Dario Fo and Franca Rame, has been chosen and considered by Pınar Çağlar Birdal who has been training in Film and Drama Master’s Program. This study is based on examination of the play’s process of the preparing for the performance and staging, in context of the play text, and on relating the experience resulting from the course of practice. This thesis based on performance, has been examined in the context of a practice as research.

Key words: The Open Couple, Dramaturgy, The Process Analysis, The Character Analysis

GİRİŞ

Oyun,80’li yıllardaki sorunlu evlilikleri,kocasını tarafından aldatılan kadınları,cinsel sorunlarını,kendilerine yeni bir düzen kurmayı düşleyen kadın ve erkekleri anlatıp,aynı zamanda evlilik kurumunu ve ikili ilişkileri işler.Her daim tartışma konusu olan kadın-erkek ilişkilerini ve evliliği baz alıp,aradaki eşitsizliği net bir şekilde ortaya koyar.

Oyun,kocasının sunduğu açık aile önerisine uyum sağlamaya çalışan ve bu süreçte intihar girişimlerinde bulunan,mutsuz olan,depresyona giren,kocasının deyimleriyle evliliğini kurtarmak için başka erkek arayışına giren,farklı deneyimler yaşayan Antonia’nın hikayesini anlatıyor.

Tezimi hazırlamak için bu oyunu seçmemin nedeni öncelikle oyunculuk açısından beni zorlayacak olmasıydı.Rol kişinin oyun içindeki gel-gitleri,sıkışmışlığı ve süreç içindeki değişim serüveni beni cezbeden unsurlar oldu.Oyunculuk açısından yelpazesi geniş,oyunması keyifli,seyirciyle bire bir ilişkisi olan,enerjisi yüksek olması gereken bir roldü.

Bu tezi role hazırlama süreci olarak değerlendirip,aşamalarını dramaturjik çalışma,karakter analizi ve uygulama çalışması olarak hazırladım.

1. BÖLÜM: DRAMATURJİ ÇALIŞMASI

1.1. Yazarın Hayatı ve Tiyatro Anlayışı

Dario Fo

Metin Balay'ın *Halk Tiyatrosu ve Dario Fo* adlı kitabında yazarın hayatına dair şu bilgiler yer almaktadır.

'1926 yılında Varese'de San Giano kasabasında doğdu.Milano'da mimarlık öğrenimini yaparken yazdığı siyasal yergi skeçleriyle güldürü türündeki ustalığını ortaya koydu.Kabare gösterilerinin başarı kazanması üzerine radyoda on sekiz hafta süren bir monologlar dizisi yayımladı.Güldürülerinin güncel sorunlardan kaynaklanması ve kışkırtıcı bir nitelik taşıması yüzünden sık sık resmi makamların kovuşturmasına uğradı.Dario Fo'nun tiyatro yaşantısını dört bölümde ele almak mümkündür.

Birinci bölüm,Dario Fo'nun eşi Franca Rame ile birlikte kurduğu topluluğun öncesi yıllarını kapsamaktadır.Çocukluğundan 1958 yılına kadar olan bu dönem,Franco Parenti,Giustuno Durano gibi yazar ve oyuncularla oluşturduğu bir toplulukla çalışarak,Fo tiyatrosunun pek çok ögesini biriktirdiği ve bir araya getirdiği hazırlık dönemidir.

İkinci bölüm,1958'de,eşi Franca Rame ile Dario Fo-Franca Rame topluluğunu kurduğu, 'Burjuva Güldürüleri' adını verdiği çeşitli fars ve vodviller oynadığı,ustalığını geliştirip pekiştirdiği ve giderek kendini tiyatro çevrelerine ve seyircilerine tartışmasız bir şekilde kabul ettirdiği 1958-1968 yılları arasındır.Bu dönemde oynadığı oyunlarla Fo,İtalyan Hükümeti'ni,emperyalizmi ve Katolik Kilisesi'ni açıkça eleştiriyordu.Bu nedenle,Fo ve Rame'nin İtalyan Radyo ve Televizyonu'ndaki çalışmaları yasaklandı.

Üçüncü bölüm, *Nuova Scena* ve *Colletivo Teatrole La Commune* adlı tiyatro topluluklarıyla birlikte fabrikalarda,işçi derneklerinde sahnelediği oyunlardır.Daha çok politik nitelikli olan bu dönem 1968-1973 yılları arasını kapsar.

Dördüncü bölüm, *Colletive Teatrole La Commune* topluluğunun bir anlaşmazlık sonucu ikiye ayrılmasıyla kendi yönetimindeki bölümüyle sürdürdüğü çalışmalarınd ki, politik niteliği sürmesine rağmen,daha çok kendisi ve eşi Rame üzerine yazdığı oyunlar ön plana çıkmaya başlamıştır.1973 yılından sonrasını kapsar.Bu topluluk kiralık salon bulmamak,kaçırılma tehdidi,hapis cezası ve benzeri engellemelere karşın çalışmalarını sürdürdü ve izleyicilerin büyük desteğini kazandı.

Dario Fo Avrupa'nın öbür ülkelerinde de büyük ilgiyle karşılanarak ve 1997 yılında 'Nobel Edebiyat Ödülü' ne değer görülerek,günümüzde yaşayan en önemli tiyatro insanlarından biri durumuna geldi.¹

Franca Rame

Franca Rame Milano şehrinin küçük bir kasabası olan Parabiago'da doğdu.Orada doğmuş olması tamamen rastlantıdan ibaretti: o sırada ailesi kasabada bir oyun oynamaktaydı.Babası Domenico,annesi Emilia ve erkek kardeşi;beraberinde akrabaları ve diğer anlaşmalı çalışan aktör ve aktrislerin hepsi Lombardiya ve Piedmont'un köy ve kasabalarında turne yapan gezici bir tiyatro kumpanyasının parçasıydı.

Rame ailesinin tiyatro ile bağları çok eskidir.17. yüzyılın sonlarından beri dönemin taleplerine göre oyunculuk ve kukla ustalığı yapmışlardır.Sinemanın ortaya çıkışı ile birlikte kukla tiyatrosundan,bu tiyatronun bütün 'özel efektleriyle' geliştirilmiş gerçek tiyatroya geçtiler.Commedia dell'Arte geleneğini en iyi biçimde sürdürmüş olan Rame ailesi, trajedi ile komik durumlar ve diyaloglar arasında çeşitlenebilen zengin bir repertuar içinden gösteriler doğaçlardı.

Ailenin repertuarı İncil'e ait metinler ve Shakespeare'den, Çehov ve Pirandello'ya; Niccodemi'den 19 .yüzyılın –özellikle sosyalist ya da ruhban sınıfı karşıtı niteliğindeki- büyük tarihsel romanlarına kadar uzanıyordu.Gösterileri çoğunlukla, Giordano

¹ Balay,A. Metin,Halk Tiyatrosu ve Dario Fo,Mitos Boyut/Tiyatro Kültür Dizisi:18,s.30

Bruno, Arnaldo da Brescia ve Galileo Galilei gibi kişilerin hayatlarından canlandırmalar içeriyordu.

Dört çocuğuna oyunculuk yapmayı ve sahne üzerinde oynamayı öğreten Franca Rame'nin annesi Emilia'ydı. Seçkin bir kadın ve mükemmel bir organizatördü. Sonunda kumpanyayı omuzlarında taşıyan da o oldu. Franca çıraklık dönemini geçirdikten sonra 1950-51 tiyatro sezonunda, ablası Pia'nın izinden giderek aileyi terk etti ve Milano'da Teatro Olimpia'da Marcello Maarchesi'nin 'Ghe pensi mi' adlı oyunundaki bir rol için Tino Scotti Kumpanyası'na katıldı.²

Yazarın Tiyatro Anlayışı

Pınar Gümüş tarafından derlenen Tom Behan'ın *Dario Fo: Revolutionary Theatre* adlı kitabındaki *The Bourgeois Period, The Revolutionary Period* ve *The Downturn Period* makalelerinde yazarın tiyatro anlayışına dair şu bilgiler yer almaktadır.

Dario Fo'nun tek başına yazdığı ve sonrasında Franca Rame ile birlikte yazdığı oyunlara bakıldığında; politik eleştirinin her daim mizahi bir çerçeveye içerisinde var olduğunu görüyoruz. Bu oyunlarda net bir politik angajman önermesinin ya da mevcut sosyal, kültürel ve politik koşullardaki eşitsizlik ve yanlışların gösterilme yolu olarak seyirciye doğrudan aktarımın kullanıldığını söylemek yanlış olur. Bunun yerine seyirci, çok tanıdığımız durumların ve insanların kaçınılmaz komedileri yoluyla düşünmeye sevk edilir ya da gerçekten olmuş olaylar sahneye konur. Dario Fo ve Franca Rame'nin tavırlarını halktan yana koyduklarını ve günümüz koşullarında halk tiyatrosu kavramına çok yakın bir tiyatro anlayışı ile tiyatro yaptıklarını söylemek yanlış olmaz. Dario Fo ve Franca Rame'nin oyunlarında anlatıcıların var oluşu, sık sık farpların kullanılması gibi karakteristik özellikleri ilk bakışta gözümüze çarpar. Ancak bu tiyatro anlayışının nasıl oluştuğunu, tarihsel akış içerisinde ne gibi dönemlerden geçtiğini ve farklılıklar gösterdiğini anlayabilmek için, Dario Fo'nun hayatına ve sanat geçmişine kronolojik olarak bakmak faydalı olacaktır.

² The nobel prize in literature 1997 nobelprize.org çeviri: Feminist Kadın Çevresi, www.feminisite.net

Burjuva Dönemi

Dario Fo'nun babası amatör tiyatro oyunlarında oynamaktadır. Hem babası hem de ailesindeki büyükler vasıtası ile Dario Fo, hikaye anlatı geleneği ile iç içe büyümüştür. Bu veri onun tiyatral çizgisinde güçlü olarak hissettiğimiz halk tiyatrosu ve anlatı gelenek ve öğelerinden oluşan arka planı temellendirmektedir.

1959-67 yılları arasında, Dario Fo yedi yeni oyun yazmıştır. Bu dönemdeki oyunlarına bakıldığında; tematik olarak bu oyunların merkezine bire bir politik tartışmaları yerleştirmektense, günlük olaylar ve mizah üzerinden gündelik hayata dair politik göndermelerin yapıldığını görürüz. Aslında bu tarz ve tiyatral üslup, Dario Fo ve Franca Rame oyunlarının, sonrasında izleyeceği çizginin üzerine kurulu olduğu zemini oluşturur. Politik göndermelerin direkt olarak yapıldığı ya da politikanın sadece sezgisel olarak var olduğu anlaşılabilir oyunları, hep bu çizginin etrafında dolaşmıştır. Bu anlayışın hem sonucu hem de nedeni olarak değerlendirebileceğimiz başka bir veri de, bu dönemde seyirci kitlesinin neredeyse tamamını orta sınıf tüccarlar ve ailelerin oluşturmasıdır.

Dario Fo, 68 ve sonra işçi hareketindeki ilerleme ile birlikte politik atmosferin değiştiği İtalya'da oyunlarını ve temalarını tekrar gözden geçirme ihtiyacı hissetmiştir. Oyunlarının kime hitap ettiği, kimi anlattığı ya da kimi eleştirdiği konusunda sorular doğrultusunda, sanat anlayışı ve tarsında revizyona gitmiştir. Bu dönemde İtalya devlet radyosu RAI'ye yaptıkları şov devam etmektedir. Şovların içeriği de artık işçiler ve sorunları, ezme-ezilme, üretim, eylemlilik gibi konulardan oluşmaya başlamıştır.

Devrimci Dönem

1960'larda işçi hareketi ile yakınlaşmanın devamında; Dario Fo ve Franca Rame hali hazırda yapmakta oldukları tiyatroya karşı özeleştirel ve genel olarak tiyatro piyasasına karşı da eleştirel bir tutum geliştirir ve bundan sonraki tiyatro anlayışlarının yönünü yeniden çizerler. Kendilerini 'şişman ve akıllı burjuvanın' sanatçısı olmakla eleştirirler. Yüksek bir sahnede en öndeki daha paralı seyircilere oynamak ve arkadakeri görmezden gelmek bundan sonra imkansız hale gelmiştir. 'Oyunlarımızı

kime oynamalı, kiminle paylaşmalıyız?’ düşüncesinden yola çıkarak,oyunlarını işçilere oynamaya karar vermişlerdir.

Yeni Sahne

Bu doğrultuda,1968’de Dario Fo ve Franca Rame artık burjuva ile birlikteliklerini bitirip PCI (İtalya Komünist Partisi)’nin kültürel şubeleri olan ARCI’lerde çalışmaya başlarlar.Halkevleri olarak niteleyebileceğimiz bu mekanlar,Dario Fo ve Franca Rame’nin işçi sınıfı ve alt-orta sınıftan insanlar ile ilk defa bu kadar iç içe oyunlarını sergiledikleri ve oyunlar hakkında tartıştıkları yer olmuştur.

İşçi hareketi ile kurdukları temas ve tiyatro yapma anlayışındaki değişim,Dario ve Franca’nın kumpanyanın işlerinin düzenlenmesinde izledikleri yöntemi de farklılaştırmıştır.Daha demokratik ve eşitlikçi bir sanat ortamının kurulması hedefi ile tüm çalışanlar aynı maaşı almışlar ve isimleri alfabetik sıraya göre dizilmiştir.Bu politikanın çıkan oyunların yapısına da yansıdığı görülür.Baş rol kavramı yok denecek oyunlar üretilir.Oyunlarda toplumsal sınıfları temsil eden ‘ortalama’ karakterler vardır.

Commune Dönemi

1969’da oynanan ‘İşçi 300 Kelime Biliyor,Patron 1000,Bu Onun Patron Olmasının Nedeni’ adlı oyundan sonra PCI ve Yeni Sahne’nin arası açılmış ve 1970 yılında ilişkileri kesilmiştir.Bu ayrılıktan sonra Yeni Sahne ekibi de ikiye ayrılmıştır.Dario Fo,Franca Rame ve Nanni Ricardi ‘The Commune’ adlı kumpanyayı kurmuşlardır.Milano’da oyunlarını sergilemeye başlayan kumpanya,amaçlarını; politik olarak sol temelli ve kalıcı bir tiyatro laboratuvarı oluşturmak olarak tanımlarlar.Yeni kumpanyanın Milano gibi merkezi bir şehirde oyunlarını sergilemeye başlaması ile,Dario Fo ve Franca Rame kumpanyasının seyirci kitlesi de değişir.Seyirciler; öğrenciler,işçiler ve hatta orta sınıftan oluşmaya başlıyor,zira bu değişiklik,sonrasında oyunlara konu edecekleri temalara da ciddi şekilde yansıyor.

‘Bir Anarşistin Kaza Sonucu Ölümü’ adlı oyunun oynandığı bu dönem Behan tarafından, faşist örgütlenmelerin gerçekleştirdiği gizli terör eylemleri ile solu kriminalize etmeye çalıştığı ve böylece otoriter bir devletin halkı ve solu mümkün

olduğunca kontrolde tutmayı hedeflediği bir dönem olarak tanımlıyor.Oyun oynandıktan sonra,bu neo-faşistler ve devlet işbirliği ile uygulanan tansiyon yaratma stratejisine nasıl ortak bir cevap üretilebileceği konuşulmaya başlıyor.Bu ortamda aldığı tavır ve oyunları göz önünde bulundurulduğunda,Fo'ya yönetilen iki temel eleştiri olmuştur.Birincisi;fazlaca basitçi olması,ikincisi sekter olmasıdır.Eleştirilerini basit bulurlar çünkü Dario Fo'nun bahsettiği yapılar ile ilgili tarihsel ve yazılı açıklamaları,iddiaları yoktur;sekter bulurlar çünkü parlamenter sosyalizmi eleştirip kendi politik gettosunu oluşturduğunu iddia ederler.

Baskılar ve Fırtına Dönemi

1972'den sonra,Commune ile Dario ve Franca'ya devlet organları ve polisler tarafından yapılan baskılar yoğunlaşmıştır.Bu baskılar artık onların tiyatro yapmasını engeller hale gelmiş,mekanları ellerinden alınmıştır.Bu baskıların bu dönemde artmasının en büyük nedenlerinden biri de Franca'nın örgütleyiciliğini yaptığı 'The Commune of Soccorso Rosso' dur.Bu insiyatif, politik suçlulara yardım etmek amaçlı hareket etmektedir.Cezaevindekilere The Commune'ün bütçesinin bir kısmını kullanarak ihtiyaç malzemeleri,kitap vs. gönderilmektedir.Bunun akabinde Franca ve Dario,cezaevindeki ayaklanmaları kışkırttıkları iddiasıyla fişlenmişlerdir.Bu dönemde gerçekleşen en kötü olay ise Franca'nın yaşadığı tecavüz olayıdır.Suçluların neo-faşist oldukları kesindir.Bu olay üzerine Oyuncular Birliği,bir ay süren anti faşist etkinlikler dizisi düzenler.Franca Rame iki ay sonra sahnededir.

Bu dönemde İtalya'da Komünist Parti,Hristiyan Demokratlar ile işbirliği yapmaya karar vermiştir ve sol kesimde de reformistler-devrimciler ikilemi ortaya çıkmıştır.Fo ve Rame çizgilerini devrim yolunda korurlar ve oyunlarında bunu yansıtırlar.Bunun üzerine Fo tutuklanır.Onun tutuklanmasından sonra oluşan büyük tepkiler Fo'nun serbest bırakılmasına neden olur ve önceki gün sebep gösterilerek tutuklandığı oyunu bu kez meydana oynanır.

Düşüş Dönemi

70'lerin sonlarından sonra devam eden süreçte, Fo'nun,işçi sınıfı mücadelesi ile yakın birlikteliği sona ermeye başlamıştır.Bu dönemden sonraki oyunlarının

karakteristiği,kadınların sosyal hayatta ezilmesi gibi konular üzerine yazılmaya başlaması ve oyunların çoğunun Fo-Rame tarafından beraber yazılıyor ve Franca Rame tarafından monolog şeklinde oynanıyor olmalarıdır.

Fo ve Rame'nin seyircileri azalmamıştır; salon hala doludur ama salondaki seyirciler,birkaç yıl öncesinin militan işçi seyircileri,artık demoralize olmuş durumdadırlar.Eylemler tam manasıyla bitmemiş ama küçülmüş ve sessizleşmiştir.İşçi hareketindeki bu geri çekilme ve düşüş büyük yankılardan ziyade alttan alta gelmiştir.Paralel olarak Dario Fo ve Rame'nin 'ticari tiyatro' anlayışına geri dönüş yapmaları da,ideolojik ya da politik bir açıklama olmaksızın,sessiz ve doğal olan buymuş gibi gerçekleşmiştir.

70'lerin ikici yarısından itibaren,Fo'nun oyunlarındaki sergilediği çevreler artık demoralize olmuş ve dağılmış durumdadırlar.Bir dönem,Fo ve Rame tiyatrosu kendilerini sol çevre ile bütünleşmişlerdir;ama soldaki düşüş ile birlikte onların da tiyatro yaptıkları çevrenin ve tiyatral konularının değişmesi de şaşırtıcı değildi.

Sol Terörü

68 sonrası ortaya çıkan sol hareketlerin yükselişiyile beraber şiddet kullanan muhalefetlerin de ortaya çıktığı görülür.İtalya'da şiddet içeren eylemlerin çoğalması ile beraber,polisin ve kanunların bu konudaki engelleyici bir dizi yasası çıkarılmıştır.Bu süreçte,Fo ve Rame'nin sanatlarında konu aldığı ve böylece protesto ettiği de,yasalarla kuvvetlendirilmiş bu baskı ortamı olmuştur.Fo'nun terörizme eleştirisi ise;terörizmin hedef alınan mevcut statükoyu değiştirmektense onu güçlendirdiği,bunun yerine işçi ve ezilen sınıfları diskrimine edecek uygulamalara mahal verdiği yönündedir.

Bu düşüş döneminden sonra Fo ve Rame'nin oyunlarına atfettikleri sosyal misyon da yön değiştirmiştir. Artık bağışlarını politik örgütlemelerden ziyade,özürlü insanlar için ya da gençler için kurulan derneklere yardım amaçlı olarak yapmaktadırlar.Eleştiri noktaları ise gidişatı zaten kabul edilen kapitalizmin insanlar açısından yarattığı yozlaşma ve toplumsal sınıflar uçurumlara yoğunlaşmıştır.

Behan,Dario Fo ve Franca Rame'nin tiyatral ve gündelik yaşamları ve izleyicileri ile olan ilişkilerini sorgularken;basitçe 'burjuvallaştıklarını' söylemenin yanlış

olduğunu belirtir.Bu insanların sanat anlayışlarının da politik atmosferle kaçınılmaz bir şekilde etkileştiğini ve sonuç itibariyle tiyatrolarının her zaman –işçi ya da değil-ezilenin yanında olduğunu unutmamak gerektiğini söyler.

Dario Fo sanat anlayışını en iyi kendi sözleri bize anlatır;

‘Üniversitelerde ya da sahnede kendini dinletme şansı olan entelektüel insanlar olarak sorumluluğumuz,öğrencilere nasıl kollarını kaldıracıklarını,nasıl oynayacaklarını,nefesleri nasıl kullanacaklarını öğretmek değil.Sadece bir tarzı öğretmek yeterli değil,onlara etraflarında neler olduğunu anlatmalıyız.Kendi hikayelerini anlatmak zorundalar.Dönemi hakkında bir şey söylemeyen herhangi bir tiyatro,edebiyat ya da sanatsal ifade yaşamıyor demektir.’³

1.2. Oyunun Konusu

Açık Aile adlı oyun, uzun yıllardır evli olan bir karı kocanın arasında geçmektedir.Adam eşine açık aile önerisinde bulunmuştur.Başka kadınlar ve başka erkeklerle birlikte olmak ama yine de beraber yaşamak ve evlilik hayatının devam etmesi isteğinde bulunmuştur.Bu teklif kadını şaşkına çevirmiş ve bunalıma sürüklemiştir.Kocasının bu teklifi üzerine kontrolden çıkmış,birkaç kez ölmeyi denemiş,intihar girişimlerinde bulunmuş ama başarısız olmuştur.

Eşinin başka kadınlarla olması,aynı öneriyi kadına sunması Antonia karakterinde dengesizlik yaratmıştır.Adam onu ikna etmeye çalışmış ve ‘Açık Aile’ fikrinin ikisine de ne kadar özgür bir hayat sunacağını anlatmaya çabalamıştır.Fakat bu fikir Antonia’yı daha da çılgına çevirmiştir.Ancak sonunda evliliklerini kurtarmak için böyle bir çözüm gerektiğine ikna olan kadın oğlunun da ısrarı ile teklifi kabul eder.Başka erkekler bulmaya uyum sağlamak için hayatını değiştirmeye karar verir.

Bu uyum sürecinde Antonia evlilik yıllarına ait eşyalarını,elbiselerini atar,zayıflar,yeni kıyafetler alır,saçlarını,duruşunu değiştirir ve yeni erkekler arayışına girer.Bu dönemde zaman zaman umutsuzluğa kapılır,bunalıma girer ama sonunda bu

³ Behan, Tom, Dario Fo: Revolutionary Theatre, Pluto Press, 2000 Derleyen: Pınar Gümüş

fikre alışmaya başlar.Ancak kocasının eve getirdiği kızlara tahammül edemez ve hıncını kocasından alır.Uyum sağlamaya çalışırken başarısız olur ve daha da dibe batar.

Antonia, bir süre sonra artık kocasıyla ve onun beraber olduğu kadınlarıyla ilgilenmemeye başlar.Roller değişmiştir.Artık adam Antonia'yı kıskanmaya başlar.Çünkü Antonia genç bir fizik profesörüyle beraberdir.Bu durum adamı çileden çıkarmıştır.'Açık Aile' önerisinde bulunduğuna pişman olmuştur.Karısını bu kadar kıskanacağını tahmin etmemiştir.Ama kadın artık hayatından çok memnundur.Oyunun başındaki kadının dengesiz halleri artık adamda vücut bulmuştur.Kadını kıskanmakta ve onu bu fikirden vazgeçirmeye çalışmaktadır.

Tartışmalarla,kavgalarla,tehditlerle,pişmanlıkla,yüzleşmelerle geçen zamandan sonra kapı çalınır ve kadının yeni sevgilisinin gelmesiyle oyun son bulur.

1.3. Oyunun Türü

Dario Fo'nun tiyatrosunda belirgin bir politik çizgi olsa da kendisi 'politik tiyatro' tanımlaması yerine 'halk tiyatrosu' deyimini kullanır. Halk tiyatrosu Dario Fo üslubunun temelini oluşturur.Metin Balay'ın *Halk Tiyatrosu ve Dario Fo* adlı kitabında halk tiyatrosu için kısaca şöyle bir tanımlama yapılmıştır.

'Halk tiyatrosu', özü bakımından yaşama güler yüzle bakan,yaşamı düzeltmek gibi bir amaç gütmeyen,din-dışı,ahlak-dışı olayları sergileyen,yaşamı olduğu gibi resmeden özgürlükçü bir tiyatrodur.Üslubunda gülmeceyi esas alır,kaba bir gerçekçiliği vardır,grotesk ve fantezi kullanır,taşlama yapar.Anlatı önemli bir özelliğidir.Konuları ve temalarını yaşamın içgüdülerinden alır;bunları klişeleşmiş olaylar ve kişilerle işler.Yaşamın kaba şiirini dili yapmıştır;oyunları kısadır ve yazıya genlikle geçirilmemiştir.Sunuluşunda oyuncuya dayanır.Oyuncunun tiyatrosu olan halk tiyatrosu,özgürlükçü özelliğini sunuluşundaki çeşitliliğe de yansıtır.⁴

Metin Balay ,*Dario Fo Tiyatroyla Yaşam Arasında Sıkı Bağlantı Kurma Ustası* adlı yazısında şöyle devam etmektedir.

⁴ Balay,A.Metin,Halk Tyatrosu ve Dario Fo,Mitos Boyut/Tiyatro Kültür Dizisi:18,s:24

Fo'nun tiyatrosunun ana biçimi genel olarak gülmece olmuştur. Ancak Fo'ya göre komik olanla trajik olanın kaynağı bir ve aynıdır. Her ikisi de hayatın temel sorunları ve konuları olan, aşk, cinsellik, açlık, savaş, barış, evlilik gibi başlıklarla ilgilenirler. Fo'nun gülmeceyi tercih etmesinin temelinde şu bakış açısı yatmaktadır: Seyirciye acı verenin oluşturulmasıyla acı tüketilir ve gider. Ancak Fo'ya göre tüketilen acıyla birlikte insanın iyi özü de bir mum gibi akıp yok olur. Oysa gülmede bu iyi olan insan yüreğinin ta dibinde dokunulmadan kalır ve insana gerçek yaşamında ışık tutar. Fo'nun gülmeceyi bolca kullanmasına rağmen oyunlarında zaman zaman trajik, zaman zaman da romantik tonların başarıyla uygulandığını görmek mümkündür.⁵

Açık Aile oyunu dramatik yapıya sahip olduğu gibi içinde epik öğeleri de barındırır. Kişileri oyunlaştırırken epik çözümlenmeyle anlatım denenmiştir. Oyuncu seyirciyle iletişim halindedir. Anlatım yolu seçilmiştir. Böylece seyirci olayın içine girmeden, dışarıdan oyunu izleyip düşünebilir. Seyirci izlediği olayın karşısında tutulup, gözlemci durumunda bırakılır ve seyircinin merakı oyunun sonu üzerine değil, gelişimi üzerine odaklanır. Açık Aile oyunun, Antonia'nın kocası ile yaşadıklarını anlatırken epik öğelerden yararlandığı, yaşadıklarını oynarken dramatik yapının korunarak oynandığı bir oyun olduğunu söylemek yanlış olmaz.

1.4. Metin Çözümlemesi

Oyun, erkek karakterin kadına 'açık aile' önerisinde bulunduktan sonra yaşanan olayları anlatmaktadır. Kadın ve erkek karakterler bu yaşanan olayları seyirciye gösterirler. Antonia karakteri, seyirciyle bağlarını koparmadan aralarda seyirciyle konuşur ve yaşadıklarını seyirciye anlatır. Oyun, kadının intihar sahnesiyle başlar. Kadın için bir rutin haline gelen bu olay seyirciye gösterilir, başka bir deyişle anlatılır. Antonia, banyoda ilaç içip intihar etmek üzeredir, erkek ise dışarıda onu vazgeçirmeye çalışmaktadır. Kadın intihar durumunun içindedir. Konuşmaya başladığında ise bulunduğu durumdan çıkıp seyirciye ne yaşadıklarını, ne yaptıklarını anlatır. İçinde buldukları durumu seyirciyle paylaşır.

⁵ Fo Dario, Rame Franca, Kadın Oyunları, Boyut, Tiyatro/Oyun Dizisi-9, Çeviren: Füsun Demirel, s:8

ANTONIA: Banyo denilen o odada kapalı olan sorumsuz deli benim.Bana bağıran saçmalama diye yalvaran da kocam!

ADAM: Antonia çık dışarı yalvarırım...

Kadın,adamı dinlerken intihar durumunun içine tekrar girer.Konuşmaya başladığında ise içinde bulunduğu durumu anlatır.

ANTONIA: Mideme çeşitli haplardan bir kokteyl yolluyorum.Magadon,Raipnol,Optalidon,Veronal,Cibalgin,on sekiz parçalanmış Nisidin fitili.Hepsini yutuyorum.

Kadın,durumdan çıkıp seyirciye;

ANTONIA: Bir keresinde de pencereden atlamayı denedim,kocam beni havada yakalayiverdi.⁶

Der ve diğer intihar durumuna geçer.Pencereden atlamayı dener.Bu anlattıkları,daha önceden yaşadıkları olaydır.Kadın,bunu kocasıyla birlikte,durumun içine girerek anlatır.Ardından bir başka intihar sahnesine geçer ve kafasına silah dayar.Tüm bunlar olurken,seyirciye yaşadıklarını anlatmaya devam eder.

ANTONIA: Ölmek istememin nedeni hep aynıydı.Kocam artık beni arzulamıyordu,sevilmiyordum.Ve kocamın her yeni ilişkisini öğrendiğimde kıyametler kopuyordu.⁷

⁶ Fo Dario,Rame Franca Kadın Oyunları Boyut,Tiyatro/Oyun Dizisi-9,Çeviren:Fusun Demirel,s:87,88

⁷ s:88,89

Antonia,kocasının ilgisizliğinden çok sıkılmıştır.Kocasının ona sadece saygı duyması onu sinirlendirmektedir.Kadın,kocasından saygı değil sevgi beklemektedir.Üstüne üstlük kocasının,başka kadın ve erkeklerle birlikte olmaya imkan veren ‘açık aile’ önerisi kadını mutsuz etmiş, aşağılanmış hissetmesine neden olmuştur.

Kadın,adama verdiği tepkilerin ve fevri davranışlarının nedenlerini seyirciyle paylaşır,onlarla sürekli iletişim halindedir.

ANTONİA: Evet ,böyle durumlarda çıldırıyordum.Ama beni en çok çıldırtan da kocamın basitlikleriydi.Benimle uzun süredir sevişmiyordu.⁸

Kadın ve adam arasında geçen şu konuşma oyunun oynanışında,seyirciyi yadırgatmaya örnek olabilir.Kadın,sahne önüne geldiğinde;

ADAM: Dikkat et,boşluk var!

ANTONİA: Delirdin mi?Burada sahne önü var.

ADAM: Evet ama sahne burada bitiyor.(sahne önünü gösterir)

ANTONİA: Tabi,ama ben rol yapmıyorum,kendi öykümü anlatıyorum.Canlandırıdığım kişilikten sıyrılıp, sahneden dışarı çıkabilirim.Nereye istersem giderim.Sözümü kesme.Onlarla konuşuyorum.(Seyirciyi gösterir)

Erkek,sahne önüne geldiğinde ise;

ANTONİA: Dikkat et! Boşluk var.

ADAM: Rol yapıyorum.

⁸ s:89

ANTONIA: Hayır sen rol yapmıyorsun.Sen 4. Kattasın.⁹

Antonia,yaşadıklarını anlatırken konu,adamın neden kendisiyle sevişmediğine gelir.Adam,politik nedenlerden ötürü birlikte olamadıklarını söyler.Ama buna rağmen,diğer kadınların önemsiz olduğunu,önemli olan kişinin karısı olduğunu ekler.Çünkü karısında anne şefkatini bulmaktadır.

ADAM: Dünyada sahip olduğum en tatlı kadınsın,sığınağımsın benim.Sen tıpkı annem gibisin!

ANTONIA: Annen!Biliyordum.Beni terfi ettirdin.Sağ ol canım!¹⁰

Anneye benzetilme olayı,kadını çok sinirlendiren bir durumdur.Kadın anne değil,adamın karısı rolünü üstlenmek istemektedir.Kadın gibi yaşamak,kadın olduğunun hissettirilmesini arzulamaktadır.Kadın,öylesine öfkelidir ki adama,adam kadının bu öfkesinden korkup,kadının elindeki silahı almaya yönelir.Ama kadının hedefi artık kendi değil,adamdır.

ANTONIA: Söz,kendimi öldürmeyeceğim.Kararımı değiştirdim seni öldüreceğim.

ADAM: Bırak şakayı.

ANTONIA: Şaka falan değil.(Ateş eder)

⁹ s:90

¹⁰ s:91

ADAM: Çıldırđın m?Ateş ettin.Az daha bana isabet ediyordu.Benim rol yapma şansım hiç olmayacak mı?

ANTONIA: Sus! Ellerini kaldır.Yüzünü duvara dön.Öylece kal!Onlarla konuşacağım.(Seyirciyi gösterir)Seni iki dakika sonra öldüreceğim.¹¹

Antonia,bu durum karşısında kocasının ne tepki verdiğini seyirciye anlatır.Kocasına göre,karısı adamı anlamamaktadır ve anlamak için çaba sarf etmemektedir.Kadın ise adamın dışarıda aradığı heyecanı kendisine aile içinde sağlayabileceğini söyler.Adamı öldürerek! Heyecandan kast ettiği budur.

Adamın başka kadınlarla birlikte olurken,karısıyla dost kalma isteği kadını çileden çıkarır.Antonia,kocası ve onun sevgilisi ile aynı evde kalamayacağını,bunun onun için zor olacağını anlatır.Kadına göre ‘açık aile şişirilmiş bir balondur ve pek çoğu da sönüp gitmiştir’ Adam ise açık aileyi yeniden tasarlayabilecekleri düşüncesindedir.

Kocasının baskısına dayanamayan Antonia oğlunun da kendisine destek vermesiyle öneriyi kabul eder.Fakat bu onun için kolay olmayacaktır.Oğlunun ‘sen de kendine bir erkek bulabilirsin,babamdan daha genç biriyle mutlu olabilirsin.Biraz çaba göster anne,ben sana yardımcı olacağım anne’ diyerek cesaret vermesi üzerine denemeye karar verir.İşe elbiselerini değiştirmekle başlar,sonra saçını değiştirir.Kiloludur.Spora başlar,kilolarını verir.Etleri sarkar,jimnastiğe başlar.Ama yine de kimseyi bulamaz.Hiç bir erkekten hoşlanmaz.Ondan hoşlananlarla da kadın ilgilenmez.Çünkü ya çok yaşlı ya da çok gençlerdir.Yaşadığı bu süreçte devamlı oğlundan yardım alır.Oğlu ne derse onu yapar.Ama her seferinde başarısızlığa uğrar.Yaşadığı bir deneyim de kötü sonuçlanınca iyice umutsuzluğa kapılır.

Kadının yaşadığı sıkıntılara karşı adamın keyfi yerindedir. Artık suçluluk duymuyor,istediğini rahatça yapabiliyordur.Ancak kocasının bu tutumu Antonia’yı iyice çileden çıkarır.

¹¹ s:92

Antonia yaşadıklarını seyirciye anlatmaya devam eder. Artık adam da hissettiklerini seyirciyle paylaşmaya başlar. Bir anlamda kimin haklı olduğunu, seyirci karşısında tartışarak, seyircinin de olaya katılmalarını sağlarlar.

Adamın hayatında yer alan kadınlarla ilgili konuşurlar seyirciyle. Adam her ilişkisinin kendine nasıl iyi geldiğinden bahsederken, kadın bu ilişkilerden nasıl kötü etkilendiğini anlatır. Bazen tepkilerini kontrol edemeyecek duruma gelmiş ve kocasına yumuşak davranmamıştır. Cinsel özgürlük denilen şey, kadın için kabusa dönüşmüştür. Kocasının yaptıklarını anlayamaz. Kocasının şu sözleri ise durumu iyice karmaşıklaştırır.

ADAM: Eğer bana biraz dikkat ettiysen, kadınlarla sadece yatak ilişkisinde bulunmadığımı anlarsın. Onlarla konuştuğumda oluyor.

ANTONIA: Cinsellik olduğunu her zaman sen söyledin. Sadece seks diye.

ADAM: Evet ama onlarla duygusal bağlarım olduğunu söylesem, daha çok sinirlenecektin eminim.

ANTONIA: Doğru. Seks rahatsız ediyor ama duygusallık daha çok rahatsız ediyor.¹²

Bu rahatsızlık öylesine büyüyor ki, kadın, rutin haline getirdiği intihara yeniden teşebbüs ediyor. Kadın, normal zamanda kocasından göremediği ilgiyi sadece intihar ederken görüyor. Ancak adamın, 'normal insanlar gibi davransana' deyip evi terk etmesi Antonia'nın kararını değiştirmesine neden oluyor. O da artık normal insanlar gibi yaşamaya başlıyor. İlk iş olarak evini değiştiriyor. Ardından çalışmaya başlıyor. İnsanların arasına karışıyor. Mahalledeki uyuşturucu bağımlıları derneğine gidip oradaki insanlara yardım ediyor. Günden güne daha da sakinleşiyor

¹² s:101

Antonia.Kocasına olan ilgisi,merakı azalıyor.Kendiyle ilgilenmeye,kendine bakmaya başlıyor.Adam ise karısının evine gitmeye devam ediyor.Günde iki kere,yemek yemeğe.Kadının adamı merak etmemesine karşın, adam kadını merak etmeye başlıyor.Antonia,kocasının merak dolu sorularına rağmen onunla bu konuları konuşmak istemiyor.Ancak sonunda karar verip itirafta bulunuyor.

ANTONİA: Biliyor musun sevgilim,galiba aradığım erkeği buldum!¹³

Antonia,kocasına bu itirafta bulunduktan sonra,kocasının bu duruma nasıl tepki verdiğini seyirciyle paylaşır ve bunu söylediği gün yaşanan olayları seyirciye göstermeye karar verirler.

Bu noktada bir parantez açmak gerekirse;biz oyun üstüne düşünürken ve oyunu okurken,oyunun hangi mekanda ve hangi zamanda geçtiğiyle ilgili konuştuktan sonra şu noktada karar kıldık.Bu çiftin başından bir olay geçiyor ve başlarından geçenleri seyirciyle paylaşıyorlar.Kimin haklı kimin haksız olduğunun kararını seyirciye bırakıyorlar.Zaman dilimi olarak ‘şimdi’ deler ve seyirciye geçmişte yaşanan olayları anlatıyorlar.Oyunda ‘şu anda’ gibi gösterilen ama geçmişte gerçekleşen durumlar var.Oyuncu olarak ‘o duruma’ geçip,sonra yeniden seyirciyle ‘olanı’ konuşma biçimi mevcut.Böylece geçmişte yaşananları seyirciye göstererek kimin haklı olduğuna seyircinin karar vermesi isteniyor.Çıkış noktası olarak bunu seçmek bizim oyunumuz açısından rahatlatıcı bir etken.Bu çift geçmişte yaşadıkları bir durumu oynamaya şu sözle başlıyorlar.

ANTONİA: Hadi onlara tüm sahneyi oynayalım

ADAM: Evet,kağıt oynuyorduk.Kağıtları dağıtıyorum.

ANTONİA: İlk söz benim;Biliyor musun sevgilim,galiba aradığım erkeği buldum!¹⁴

¹³ s:103

Bu noktada oyunun dramatik yapısı bir kez daha kırılıyor.Yazar epik öğelerden yararlanıp seyirciyi yadırgatıyor.Çiftin bu sözüyle birlikte, karakterler geçmişte yaşadıklarını seyirciyle paylaştıkları gibi bir daha 'şimdi'ye dönmüyorlar.Yani geçmişteki olayı anlatmaya ve oynamaya başlıyorlar ve bugüne kadar geliyorlar.

Kaldığımız yerden devam edecek olursak,seyirciye sahneyi oynamaya başlıyorlar.Kadının hayatına giren erkekten bahsetmesi kocasını çok rahatsız ediyor.Kadın da kocasının bu rahatsızlığının farkında olarak daha can acıtıcı,umursamaz ve rahat konuşmaya başlıyor kocasıyla.

Antonia'nın,hayatındaki erkeğin Nobel'e aday olarak gösterilmiş,nükleer denemeler konusunda çalışan bir fizik profesörü olduğunu anlatması,ondan çok hoşlandığını söylemesi ve gerçekten profesöre bir şeyler hissetmiş olması adamı çok rahatsız ediyor.Adam,canının acıdığını gülerek ve durumla alay ediyormuş gibi konuşarak bastırmaya çalışsa da aralarında geçen şu konuşma, adamın, durumun ciddiyetini anlamasına ve gerçekten derinden etkilenmesine neden olur.

***ADAM:** Hiç sevişmediniz mi?Neden?Olmayan neydi?*

***ANTONİA:** Hiç.Ondan çok hoşlandım diyebilirim.Ama hazır değildim.Olağaniüstüydü...hemen anladı.*

***ADAM:** Anladı mı?Neyi anladı?*

***ANTONİA:** Hazır olmadığımı.Bana 'Eurelia' dedi.*

***ADAM:** Ne Eurelia'sı.Adın Antonia değil mi artık?*

***ANTONİA:**Evet,adım Antonia..ama o beni Eurelia diye çağırıyor.....Dedi ki: 'Eurelia,bizim öykümüz öylesine değerli ki,böyle yakıp yok etmek...Bizim soluk almaya ihtiyacımız var...soluk almaya.'*

ADAM: (Söylediklerinden utanmış gibi) O halde bu atomcuyla gayet ciddisin.

ANTONIA: Evet...Öyle olduğunu düşünüyorum.Neden?Gülünc bir şey mi olmasını beklerdin?¹⁵

Bu dakikadan sonra ipler artık Antonia'nın elindedir.Adam kontrolünü kaybeder.Karısına 'açık aile' önerisinde bulunmanın aptalca bir şey olduğunu kabul eder.Fiziksel olarak da çöküntüye girdiğinin belirtilerini gösterir.

ANTONIA:Eh,açık ailenin dezavantajları da olduğu söylenebilir.Birinci kural:Açık ailenin yürümesi için tek tarafın açık olması gerekir.Erkeğin tarafı.Çünkü açık aile iki tarafından da 'açıksa' ...hava cereyanı yapar!¹⁶

Antonia'nın bu cümlesi,ilişkilerinin ne boyuta geldiğinin açıklaması gibidir.Kadının 'açık aile' önerisine uyum sağlaması adamın beklemediği bir şeydir.Adam,profesörün karısına ilgi duymasından rahatsız olmuş,karısının hala arzulanabilir biri olma gerçeğinin yüzüne vurulmasından dolayı öfkelenmiştir.

ADAM: Seni kullanıyorum,terk ediyorum,çürüğe çıkarıyorum ama birileri seni ele geçirmeye kalkışır!Eğer bir orospu çocuğu karımın hala büyüleyici olduğunu söyler,onu arzular ve ona bir değer biçerse,öfkeden çıldırarak bir sebep var demektir.Üstüne üstlük,onu ele geçirmeye çalışan bu kişi,daha zeki,daha esprili,çok diplomalı,demokrat biri olursa...

¹⁵ s:105

¹⁶ s:106

ANTONIA: Kendini öyle aşığılama...

ADAM: Allahım, bir gitar çalıp, rock söylemesi eksik...

ANTONIA: (Şaşırır, bir ana sonra) Onu tanıyor musun?

ADAM: Kimi tanıyor muyum?

ANTONIA: Aldo, profesörü... Beni izlettin değil mi?

ADAM: İzletmek mi? Ne, ne diyorsun sen?

ANTONIA: O halde gitar çalıp, rock söylediğini nereden biliyorsun?¹⁷

Artık adam gerçeklerle karşı karşıyadır. Kadın bir erkekle birlikte ve mutludur. Adam belki de karısının hiçbir zaman birini bulamayacağına inanmıştır. Ama Antonia'nın kendisinden çok daha fazla özelliğe sahip birini bulması adamı çıkmaza sürüklemiştir. Kadın ise hem aşık olmanın verdiği mutlulukla hem de kocasının acı çektiğini görmenin verdiği rahatlıkla elindeki kozu çok iyi kullanır. Sevgilisinin kendi için yaptığı şarkıyı, kocasına dinletip çılgınca dans etmesi bu durumdan aldığı hazzın göstergesidir.

Bütün bunların üzerine Antonia'nın, kocasına profesörün biraz sonra eve geleceğini söylemesi adamı panikletir. Öncesinde, kadına 'açık aile' önerisinde bulunan ve istediğiyle birlikte olmasının en doğal hakkı olduğunu savunan koca, şimdi kadının profesörden vazgeçmesi için çaba gösterir. Ama artık Antonia hiç olmadığı kadar kendinden emindir. Şu ana kadar yaptıklarının gereksiz olduğunu ve kararlarının değiştiğini anlatır kocasına. Bunun üzerine profesörün araması ve yarım saate kadar geleceğini söylemesi Antonia'nın, kocasından evi terk etmesini istemesine neden olur. Adamın evden gitmemek için bulduğu bahane şudur: Kadın ikisinin karşılaşmasından rahatsızlık duyacaktır. Çünkü adam göre profesör, adamın beklediği gibi bir çıkmayacaktır ve kadın bu durumdan utanacaktır. Ancak Antonia'nın çekindiği

¹⁷ s:106

şey,kocasının profesörü düş kırıklığına uğratmasıdır.Kadına göre profesör her bakımdan daha üstündür kocasından.Antonia, kocasını sevgilisine entelektüel,esprili,cömert biri olarak tanıtmıştır.Fakat kocası bu özelliklere sahip değildir.Bu düşüncesini kocasına söylediğinde adam yeniden kendini kaybeder,çılgına döner ve elindeki atkıyla karısının boğazını sıkmaya yeltenir.

ANTONİA: Manyak mısın? Beni öldürmek için evime geliyorsun!

ADAM: Bak,bak bana neler yaptırıyorsun?

ANTONİA: Ben mi?

ADAM: Bütün suç senin!

ANTONİA: Bence de benim!

ADAM: Yaptığın tek şey beni tahrik etmek.

ANTONİA: Ben mi?

ADAM: Evet,sen.Seni öldürmek istedim,anlıyor musun?

ANTONİA: Şüphem yoktu zaten!¹⁸

Bu boğma girişiminden sonra adam iyice şaşkına döner.Hareketlerini kontrol edemez duruma gelir.Ne yaptığını bilmeyen koca,Antonia'yı sevişmeye zorlar.Şu ana kadar hep kadın tarafından talep edilen sevişme isteği,bu sefer erkek tarafından talep edilir.Adama göre Antonia, bu talebi reddedemeyecektir.Ancak Antonia adama karşı çıkar.Çünkü gerçekten sevişmek istemiyordur.Antonia'nın düşüncesine göre adam eski patronluk günlerine dönmek istiyordur.Adam istediği takdirde karısını ödünç verir ama asla devretmez.Ancak o patronluk günleri artık geçerli değildir,Çünkü Antonia kararını vermiştir.

¹⁸ s:111

Tavrını net olarak belli eden Antonia,kocasına,profesörün geleceğini,bu yüzden evden gitmesi gerektiğini söyler.Adam ilk başta gitmeyi kabul etse de,Antonia'nın, arka kapıdan çıkmasını istemesine karşılık evden gitmeyeceğini söyler.Bunun üzerine Antonia'nın oyun boyunca ilk defa gerçekten çok ciddi ve öfke içinde konuşmasına şahit oluruz.

*ANTONIA:Biliyordum,biliyordum...Beni bu açık aile iğrençliğine ikna etmek için yapmadığın kalmadı.Ölmeyi göze aldım..Ciddi olarak..Akıl hastanesine gitmek...Orada gebermek...gururumun kırılması...yalnızlığım...ve başka birini aramaya uyum sağladım.Buldum da...Aşık oldum..O da bana aşık oldu.Ve şimdi sen,ilkel,bayağı,aşağılık sen,çalımınla beni aşağılamak ve bunu ona göstermek istiyorsun.O halde bunu bana söylemelisin,benim bir geleceğim olmayacak zaten..Burada olmak zorundayım.Seni her gördüğümde küçük düşüyorum...*¹⁹

Antonia'nın bu konuşmasından adam etkilenir ve roller değişir.Bu sefer adam intihar etmeye yeltenir.Silahı başına dayar.Antonia önce kocasını dikkate almasa da,gerçekten kendini öldürebileceğini düşünerek adama engel olmaya çalışır.Boğuşurlarken Antonia ayağından vurulur.Antonia'ya göre kocası,karısını karıştırmadan kendini öldürmeyi bile başaramıyordur.İlk denemede başarısız olan adam,ikinci deneme olarak saç kurutma makinesiyle su dolu küvete girmeyi dener.Artık oyunun başındaki olay tersine dönmüştür.Banyoda intihar etmek üzere olan adam,onu banyo kapısında intihardan vazgeçirmeye çalışan ise kadındır.

ANTONIA:Hayır,dur! Gerçek değildi.Her şeyi uydurdum.Profesör falan yoktu.

¹⁹ s:115

ADAM: Ya az önceki telefon konuşması?Hepsi konuşur gibi numara mıydı?

ANTONİA: Biri yanlış numara çevirmiş,kapattı.Ben de oymuş gibi numara yaptım.

ADAM: Bravo,amma artistmişsin...Yoo,hayır...Sen sadece bana zaman kaybettirmek istiyorsun.

ANTONİA: Hayır.Sadece sana nasıl acı çekildiğini göstermek için yaptım.Sen de aptal biri gibi kandın.²⁰

Bu konuşma sonrasında,adam banyodan çıkar.Antonia,kocasını intihardan vazgeçirmenin verdiği mutluluk içerisindeydi.Adam da gülmeye başlar ve Antonia, kocasından hiç beklemediği bir tepkiyle karşılaşır.

ADAM: Hayır,asıl kanan sensin.

ANTONİA: Neye kanan?

ADAM: İntihar numarasına...

ANTONİA: Numara mıydı?²¹

Antonia bir kez daha kandırılmıştır.Bir zamanlar gerçekten sevdiği ve samimiyetine inandığı kocasının onu aldatması kadını çok incitir.Bu zamana kadar yaptıkları arasında en çok bu canını acıtır.

Danışmanımız Çetin Sarıkartal ile oyunun sonu hakkında konuşurken şöyle bir sonuç çıkarttık; Antonia aslında kocasını sevmektedir.Eğer ki kocasının, onu gerçekten sevdiğine inansaydı oyunun sonunu değiştirebilirdi.Çünkü biz oyunu yönlendirenin

²⁰ s:118

²¹ s:119

Antonia olduğuna karar verip, insiyatifi kadına vermeyi uygun gördük. Seyirci önünde kimin haklı kimin haksız olduğunun tartışılması, aslında kocasına verilmiş son bir şanstı. Kocasını bunu değerlendirebilseydi, Antonia kocasının isteklerini kabul eder ve ‘açık aile’ önerisini uygulamaktan vazgeebilirdi. Profesörün var olmadığını düşünürdü. Ama kocasının onu bir kez daha kandırması üzerine kararını değeriftirdi. Böylece oyunun sonu da değerifti Kapı aldı. Gelen profesördü.

***ANTONİA:** (Seyirciye) Profesörün var olmadığına kendimi inandırmaya çalışıp, kederleniyordum. (Kapıyı amaya gider)²²*

²² s:119

2. BÖLÜM: KARAKTER ANALİZLERİ

2.1. Antonia Karakteri:

Oyunda, Antonia karakterinin geçmişiyle ilgili açık bir bilgi yoktur. 38 yaşından büyük olduğu ve 24 yaşında bir oğlu olduğu belirtilmektedir. Biz oyuna çalışmadan önce karakterlerin geçmişiyle ilgili bir çalışma yaptık. Bunu 'role çalışma süreci' bölümünde daha ayrıntılı aktaracağım.

Antonia, kocasıyla 'açık aile' önerisi yüzünden sorunlar yaşayan ve sürekli intihar denemesinde bulunan çaresiz bir kadındır. İntihar sahnelerinde gördüğümüz kadarıyla Antonia karakteri, büyük bir bunalımın içindedir. Kocasının onu artık arzulamaması, sevilmeyen bir kadın olması onu mutsuz biri yapmıştır. Sevmekten ziyade cinsel açıdan bile arzulanamamak kadını yıkıma uğratmıştır. Kadının '*benimle uzun süredir sevişmiyordu, önceleri hastalandı, tükendi sandım*'²³ cümlesinden, bir süre öncesine kadar cinsel yaşamlarının aktif olduğunu, normal bir yaşam sürdükleri sonucunu çıkartabiliriz. Ancak kadının cinsel birleşme konusunda ısrarı, buna karşılık adamın her seferinde bahaneler uydurması ve sonunda 'açık aile' önerisinde bulunması iplerin koptuğu nokta olmuştur.

Kadın, sıradan yaşamını oğlunun da ısrarı ile değiştirmeye karar verir. Kocasının önerisini başka çaresi olmadığından dolayı kabul etmiş ve işe kendini yenileyerek başlamıştır. Evini, gardırobunu, saçını, duruşunu değiştirerek başlamıştır işe. Kilolarını verip zayıflamıştır. Bu kendine olan güvenini bir nebze olsun yerine getirirse de bir erkek bulma konusunda başarısız olmuştur.

Antonia, kendini değiştirmeye karar vermeden önce kilolu, bakımsız, vücudunu önemsemeyen bir kadındır. '*Örneğin ben kalçalarımın olduğunu tamamiyle unutmuşum. Terk edildim evet, ama benim de kalçalarım vardı herhalde. Onları*

²³ s:89

*kullanamıyordum,kırtarak yürüyemiyordum*²⁴ cümlesinden Antonia'nın önceleri kendisiyle hiç ilgilenmediğini,vücuduna değer vermediğini anlıyoruz.Muhtemelen ev işleriyle uğraşmaktan,çocuk büyütmekten kendine zaman ayıramamıştır.

Antonia'nın ilk olarak bir şeyler hissettiği kişi kendinden yaşça küçük bir delikanlıdır.Her ne kadar bu ilişkisi başarısızlıkla sonuçlansa da biri tarafından beğenilmek Antonia'nın hoşuna gitmiştir.Kocasından göremediği ilgiyi genç bir çocuktan görmüştür.Gururu okşanmış olsa da, ilk buluşmalarında gittikleri restoranda garsonun onları anne-oğul sanması ilişkinin başlamadan bitmesine neden olmuştur.Bir kez daha anne vurgusuyla karşı karşıya kalmıştır.Ancak bu buluşma ona, hiç yaşamadığı heyecanları yaşatmıştır.Bu açıdan önemlidir.

Antonia,bu süreçte yaşadığı evi de değiştirmiştir.Evlilik yıllarında aldıklarını atmış,yeni şeyler almıştır.İç dünyasında yaşadığı değişim,hem kıyafetlerine hem de eşyalarına yansımıştır.Kocasısı ise ev değişikliğine rağmen Antonia'nın evine gitmeye devam etmiştir.Günde iki kere, yemek yemeğe.Bu gösteriyor ki kadın her ne kadar kendine bir yaşam kurmaya çalışsa da kocası onu,annesi gibi gördüğünden Antonia'nın yemeklerinden de vazgeçememiştir.Anladığımız kadarıyla kadın da kocasına yemek yapmaktan vazgeçmemiştir.Kocasının başka kadınlarla birlikte olmasına rağmen,kadının onun ihtiyaçlarını karşılaması, Antonia'nın kendine duyulan ihtiyaca sevinmesi ve kocasıyla hala ortak bir şeyler paylaşıyor olmaktan mutluluk duyduğuna işaret olabilir.Antonia kocasının ilgisini ya intihar ederken ya da adama yemek verirken çekebiliyordur.Bir kadın olarak böyle yaşamak zor olsa da içinde buldukları durumda bu ona yetiyordur.Ancak Antonia'nın çalışmaya başlaması mevcut durumun değişmesine neden olur.

Antonia'nın nasıl bir işte çalıştığını bilmiyoruz.Ancak otobüsle gidip geldiğini,otobüsle yolculuktan büyük zevk aldığını,bu şekilde sosyalleştiğini hissettiğini biliyoruz.Hatta sosyalleşme durumu Antonia'yı çok mutlu ettiğinden akşamları evde oturmayıp yardım için uyuşturucu bağımlıları derneğine gittiğini de oyundan anlıyoruz.Çok eğlenceli olmasa bile orada kendini yararlı hissetmesi Antonia'ya ayrı bir haz veriyordu.

²⁴ s:95

Ardından Antonia'nın profesörle birlikte olması hayatının gerçek anlamda değişmesine neden olur.Kendine güveni olan,eski alışkanlıklarını bırakan sosyal bir kadın olması kocasıyla olan ilişkilerini de değiştirir.Bir anlamda oyun boyunca Antonia karakterinin değişim sürecine tanıklık ederiz.

2.2. Adam Karakteri:

Adam karakterinin 48 yaşında bir muhasebeci olduğunu biliyoruz.İsmi Mambetti.Ancak oyunda karakterin ismi 'adam' diye yazılmaktadır.

Mambretti yaşadığı hayattan sıkılan,karısı dışında başka kadınlara ihtiyaç duyan biridir.Bu belki,başka kadınlar dışında başka hayatlara da ilgisinin olduğunu göstergesidir.Çünkü cinsellik dışında diğer kadınlarla yaşadığı durumlar adamın yaşantısına hareketlilik katmaktadır.Böyle yaşamının hayatına renklilik kattığını düşünen adam,karısının da bu şekilde yaşaması durumunda hayatlarının daha güzel ve rahat olacağını düşünmektedir.Ona göre rutin giden evliliklerinin hareket kazanması 'açık aile' fikrinin uygulanmasında yatmaktadır.

Adam,her ne kadar farklı heyecanları dışarıda arasa da karısından vazgeçmemiştir.En azından yemeklerinden.Çünkü onu derleyecek,toparlayacak birine ihtiyacı vardır.Karısı,adam için anne görevindedir.Bu açıdan ona ihtiyaç duyduğu için karısından vazgeçmez.

Adam,Antonia'yla cinsel birliktelik yaşamamak için türlü mazeretler uydurur.Ona göre ülke durumu kötüyken,morali bozukken,çevresinde ilgisizlik,kopukluk varken karısıyla birlikte olması mümkün değildir.Zaten ortaya attığı bahaneler genelde politik nedenlerle ilgilidir.Oyundan anladığımız kadarıyla adam,zamanında sol siyasetin içinde yer almıştır.Bu şekilde davranmasının nedenini içinde bulunduğu boşluk olarak nitelendirip,mücadeleden yenik düştükten sonra yaşadığı ezikliğin onu bu duruma getirdiğini söylemektedir.Bir anlamda her seferinde mağdur edebiyatı yapmaktadır.

Adamın içten içe,karısıyla birlikte olmamasının nedeni Antonia'yı annesi yerine koymasından kaynaklanıyor olabilir.Karısına beslediği tek duygu 'saygı' dır ki bu da karısının kendisine beslenmesini istemediği tek duygudur.Ancak kadının, 'açık aile' önerisini kabul ettikten ve kendisine bir sevgili bulduktan sonra gelişen olaylar,kadının oyun içindeki değişimi gibi erkeğin de değişmesine neden olur.Artık adam pişmanlık ve kıskançlık yaşıyordur.Çünkü adam,karısının bir sevgili bulacağına ihtimal vermemektedir kendi içinde.Bu gerçeğe yüz yüze kalınca bu sefer kadını kendi yöntemleriyle düşüncesinden vazgeçirmeye çalışır.

Antonia'ya önerdiği 'açık aile',adamda suçluluk duygusu yaratmıştır.Karısını bu öneriden vazgeçirmeye çalışmanın zor olduğunu anlar.O, heyecanı dışarıda başka kadınlarda başka hayatlarda arayan,bu şekilde mutlu olacağına inanan ve bunu da karısına inandırmaya çalışan adam artık kontrolden çıkmıştır.Yaptığı yanlışların bedelini ödemektedir.

3.BÖLÜM: UYGULAMA ÇALIŞMASI

3.1. Antonia Rolünün Yorumlanması

Antonia karakteri, kocası ve oğlunun varlığına rağmen aslında yalnız bir kadındır. Kocasının, kendisine karşı isteksizliği kadını mutsuz biri yapmıştır. Bütün o intihar teşebbüsleri, kontrol edilemez davranışları, fevri hareketleri kadının yalnız kalamama isteğinden kaynaklanmaktadır. Kadın, kocasıyla birlikte yaşadığı, normal bir karı koca ilişkisinin varlığına inandığı dönemde dahi yalnız olduğunu sonradan fark eder. Kocasının başka kadınlarla birlikte olduğunu bilmediği dönemde, kendisiyle cinsel birleşme olmamasının nedenini kocasının hasta olmasına bağlar. Kocasının cinsel bir rahatsızlığının olduğunu düşünür. Kendisinin istenmediği ihtimalini düşünmez. Belki de bunun gerçekleşebileceğine inanmaz. Antonia için sıradan bir hayat, huzur dolu bir yaşam, normal bir aile ilişkisi yeterlidir. Kendini buna inandırmıştır. Fakat kocası için böyle bir hayat tarzının yeterli olmaması ve kocasının farklı arayışlar içine girmesi kadını şaşkına çevirir. Gerçekten yalnız olduğunu bu noktadan sonra anlar.

Erkeğe göre kadın, ev işleri yapan, yemek hazırlayan, çocuklara bakan, tertip düzeni sağlayan biridir ve bundan fazlasına da gerek yoktur. Antonia da farkında olmadan buna inandırıldığı için gerçekler ortaya çıktıkça kadının çıldırması kaçınılmazdır.

Kadının özgürleşmesinin yolu, ev işleriyle uğraşmaması ve sosyalleşmesiyle mümkündür. Her ne kadar onu özgürleşmeye iten kişi kocası da olsa kadın değişimin getirdiği özgürlüğün tadına varır. Sosyal ortamlara girmek, çalışmaya başlamak, insanlarla iletişim içinde olmak kadının kendini fark etmesi ve bir birey olduğunu hatırlamasına neden olur.

Kocasıyla cinsel birleşme için can atan kadın, artık kendi vücudunun değerini de anlamıştır. Artık kocasını reddeden odur. Yaşadığı farklı duygular, deneyimler hayatına yön vermede ona yardımcı olur. Profesörle yaşadığı aşk, profesörün kadını 'kadın' yerine koyması ve kendini gerçek bir 'kadın' olarak hissetmesi güvenini yerine getirir.

Kadının yaşadığı fiziksel değişimin yanı sıra bakış açısı da değişmiştir.Ona biçilen hayatı değil kendi istediği hayatı yaşamaya başlar,bunun için çaba sarf eder.Yaşadığı tüm olumsuzluklar,kadın kendi istediğini yapmaya başladığı anda pozitif bir hal alır.

3.2. Role Hazırlanma Süreci

Oyuna çalışma süreci boyunca danışmanımız Çetin Sarıkartal sürekli bizimle birlikte oldu.Danışmanımızla, oyunun nasıl sahnelenmesi gerektiğine geçmeden önce okuma provaları yaptık.Ardından danışmanımız ilk olarak bizden,karakterlerin geçmişini yazmamızı istedi.Oyunda karakterlerin geçmişine ait herhangi bir bilgi yoktu.Partnerim Mert Fırat ve ben karakterlere,oyunda yer almayan muhtemel geçmişler yazdık.Benim bunu yazarken özellikle dikkat ettiğim şey oyunu içindeki ‘anne’ konumlandırılması ile ilgiliydi.Kadın,kocasının tarafından ‘anne’ yerine konmaktan mutsuzdu.Ben bunu sırf kocasıyla ilgili olamayacağını düşündüm ilk etapta.Buna göre yazdığım geçmişte;Antonia annesini çok seven bir kadın olarak, hayatında annelikle ilgili bazı problemler yaşamış olabileceğiydi.

Yazdığım geçmişte Antonia’yı etkileyen şeyler olarak; annesinin genç yaşta ölmesi,kardeşine annelik yapmak zorunda kalması,onu yedirmesi,içirmesi,okula göndermesi,ödevlerine yardım etmesi,ev işlerini yapması,çamaşır bulaşıkla ilgilenmesi ve tüm bunları yaparken babasının eve üvey anne getirmesi yer alıyordu.Babası belki kızının üzerindeki yükü azalmak için bunu yapmıştı ama bu Antonia’yı etkileyen bir şey olabilirdi.Sonra evlenmesi ve kocasının annesi.Kayınvalidesine kendini beğendirme çabası,onunla atışmaları,kim daha güzel yemek yapıyor muhabbetleri.Ardından oğluna yaptığı annelik.Onu büyütmek için verdiği çaba.Oğlunu büyütürken kendini ihmal etmesi.Hayatını oğluna adanmışlık.

Bana göre Antonia, hayatında hep bir anne rolü üstlenmişti.Bunun üzerine de kocasının onu anne gibi görmesi Antonia’nın canını acıtıyordu.Çünkü o,hiç değilse kocası tarafından öncelikli olarak bir ‘kadın’ olarak algılanmak istiyordu.Tam tersi

olunca tahammülsüz bir kadın olması kaçınılmaz oluyordu.Kadının bu davranışlarının sebebini kafamda oluşturmak için Antonia'nın hayatındaki 'anne' faktörünü bir yerlere oturtmak benim için iyi oldu.Kocasının Antonia'ya sırf 'anne' dediği için sinirlenmediğini,bu öfkenin daha derin sebeplere dayandığını anlamış oldum.

Ardından Çetin Sarıkartal bizden,karakterlere ait bazı anlar yakalamamızı istedi.Somut betimlemelerin bize faydası olacağını söyledi.Örnek olarak,benim Antonia'ya yazdığım geçmişten yola çıkarak;kadının,kocası eve gelmediğinde sıkıntıdan ve mutsuzluktan buzdolabını açıp dolma yiyişini düşünmemi istedi.O dolmayı ne düşününce yiyor?,nasıl ağzına götürüyor?,onu yerken nefes alışışı nasıl? Yedikten sonra nasıl bir ruh haline giriyor? Hareketli nasıl değişiyor? Çetin hocamız bunun gibi fiziksel eylemleri düşünmemizi istedi.Bu çalışma,karakteri yaratırken daha derin düşünmemize sebep oldu.Böylelikle yaptığımız her eylem daha anlam kazandı ve içi dolu hale geldi.

Biz oyuna çalışırken uzun süre tekst üzerinden gitmedik.Karaktere ait notlar aldıktan sonra danışmanımız Çetin Sarıkartal, bizden rol kişisi olarak sohbet etmemizi istedi.Kendi cümlelerimizi kurarak,karakterleri konuşturduk.Bu çalışma sayesinde rol arkadaşım Mert ile doğal bir diyalog yakaladık.Daha sonrasında rollerimiz oynarken yakaladığımız bu samimiyeti korumaya çalıştık.

Çalışma esnasında,oyunun sahnelenişi ile ilgili konuşmalarımızda,oyunun yapısından yola çıktık.Hem Brechtyen hem Stanislavski yöntemini içinde barındıran bir oyun olması bize oyunculuk açısından farklı yelpazeler sundu.

Sue-Ellen Case'nin *Feminizm ve Tiyatro* adlı kitabında yer alan şu bilgiler oyunun oynanışı hakkında aydınlatıcı olabilir.Kitapta, *Montrous Regiment*' kurucularından Gillian Hanna'nın feminist oyunlar sahnelemekle Brechtyen oyunculuk geleneği arasındaki olası bağlantıdan şöyle söz ediliyor.

Bir söyleşide Hanna, söze şu politik noktadan başlıyor; 'sosyalizm ve feminizm arasındaki diyalektik ilişkiyi derhal ortaya çıkarmak gerekiyor;ikisinin ayrılmaz olduğunu,feminizm olmadan

sosyalist bir devrim,sosyalizm olmadan da feminist bir devrim olamayacağını göstermek için' Hanna materyalist feminist duruşuyla vurguyu Marksist anlamda fabrika merkezli üretimden, 'erkekler ve kadınlar arasında çatışma noktasında meydana gelen maddi değişime' kaydırıyor.Hanna bu politik anı sahnede tanımlama yolunun Stanislavski'nin Yöntemi'ni Brecht'in epik tarzı ile birleştirmek olduğuna inanıyor.Yöntem,erkekler ve kadınlar arasındaki kişisel çatışmanın içsel,duygusal ve psikolojik dinamiklerini tanımlamak için kullanılabilir;Brecht'in epik oyunculuk tekniği ise içsel durumların toplumsal önemini ortaya koymak için kullanılabilir.Hanna'ya göre özellikle Brechtien teknik,kadın-erkek ilişkilerinin toplumsal önemini seyirciye gösterecektir.Oyunculuk tekniklerinin bu birleşimi özel ve politik olanın feminist birleşimini yansıtacaktır.²⁵

Bu iki oyunculuk tekniğinin harmanlanması,oyunun yorumlanması,oyuncunun vermek istediğinin rahat anlaşılması ve oyuncunun, oyunculuk yelpazesini kullanması açısından çok önemlidir.

Danışmanımız Çetin Sarıkartal ve rol arkadaşım Mert Fırat ile oyun hakkında konuşurken, oyunu oynayış biçimi olarak şöyle bir alt metin oluşturduk.Seyirci önünde bir hikaye anlatıyoruz ve kim haklı kim haksız tartışması yapıyoruz.Ailemizi,ilişkimizi,durumumuzu seyirci önünde konuşacağız ve kimin haklı olduğuna seyirci karar verecek.Ancak bunu gerçekleştirirken her şeyi yöneten kadın olacak ve geçmişteki durumumuzu anlatırken neyin,nasıl anlatılması gerektiğine kadın karar verecek.İnsiyatif kadında olacak.Bu şekilde oynadığımızda, seyirciyle iletişim daha fazla güçlenecek,onlar da oyunun içinde yer alacak.Bunu düşünerek oynadığımızda oyun daha dinamikleşecek ve seyir zevki artacaktır.

Oynama biçimine karar verdikten sonra rol kişilerinin bizde vücut bulması için birkaç çalışma yaptık.Öncelikli olarak Çetin hocamız her ikimizi de ayrı ayrı yürüttü.Pınar olarak başladığım yürüyüşü rol kişisi olarak tamamladım.Yürürken Çetin

²⁵ Case, Sue Ellen,Feminizm ve Tiyatro.Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi,Çeviren:Ayşan Sönmez,s:136

hocamızın yönlendirmeleriyle vücudumda ve yürüyüşümde bir takım değişiklikler oldu.İlk denememizde Çetin Sarıkartal,rol kişinin ruh halini düşünerek yürümemi istedi.Verdiği anahtar kelimeler ‘sıkışmışlık’ ve ‘hareket edememe’ idi.Bu kelimeler,Antonia’nın yaşadığı olumsuzluklar karşısında mutsuz,çaresiz olması ve tepki verememesine denkti.Daha sonrasında bu sıkışmışlıktan,patlama noktasına gelmeliydi.Çetin hocamız benden,nefes alıp tutmamı ve o hisle repliğe girmemi söyledi.Bu çalışma, nefes alışımın değişmesine neden oldu.Pınar olarak değil rol kişisi olarak nefes almak,rol kişinin iç ritmini yakalamak benim için çok faydalı oldu.

İkinci yürüme denememizde Çetin Sarıkartal, vücudumuzun belli yerlerini odak noktası olarak yürümemizi istedi.Rol kişinin baskı altında olması ve yaşadığı sıkıntılardan kendini kasmaı,yürürken benim de boynumu ve omuzlarımı kasmama neden oldu.Rol kişisini düşündüğümde odak noktam omuzlarım ve boynum oluyordu.Çetin hocamız da özellikle o bölgelerde yoğunlaşmamı istedi.Yürüyüş devam ettikçe vücut olarak rol kişisin yürüyüşüne ve duruşuna sahip olmuştum.

Danışmanımız Çetin Sarıkartal,bulduğumuz bu duruşun,rol kişinin nötr hali olduğunu,bunu bir baz olarak düşünmemizi söyledi.Rol kişisi depresyona girerse, bu halinden girer diye ekledi.Bu beni çok rahatlattı.Çünkü kadın depresyon halindeydi.Benim vücut formunu hatırlamam role girmem açısından çok önemliydi.Bulduğumuz bu ham vücut hali prova öncesinde rol kişisini oluşturmamızda yardımcı oldu.Çetin hocamız ve bizim ortak düşüncemiz,vücut hafızasının çok güçlü olduğu ve rol kişinin oluşumunu hatırlatmada bize kolaylık sağlayacağıydı. Yani öncelikli olarak vücut formunu oluşturmak role girme konusunda bizi rahatlattı.

Tekstle çalışmaya geçtikten sonra benim için önemli olan, Antonia karakterini iyi anlamaktı.Onu bu depresyon durumuna getiren nedenleri,depresyon halindeyken yaptığı fevri hareketleri,intihar halindeyken bir kişinin ruh halini iyi analiz etmem gerekiyordu.

Antonia,kocasının onu aldatmasına,bunu meşrulaştırıp karısından da kendine başka erkekler bulmasını istemesine,Antonia’nın zor da olsa kocasının ‘açık aile’ isteğini kabul etmesine ve bütün bunlara rağmen kocasıyla birlikte olmasına neden olabilecek bir şey olmalıydı.Antonia hala kocasını seviyordu,onu kaybetmek

istemiyordu.Bütün o intihar girişimleri ise bir nebze olsun kocasının ilgisini çekebilecek içindi.Kocasını için bir değer olduğunu ancak intihar girişimlerinde,kocasını onu engellemeye çalışırken hissediyordu.

Antonia ruhsal açıdan zayıf bir kadındı.Yaşadığı güçlüklerle baş edebilecek bir kadın değildi.Ben özellikle,bir kadın olarak Antonia'nın arzulanmamasının onda yarattığı sıkıntıyı ve tahribatı düşünmeye çalıştım.Aynı yatağı paylaştığın insanın,seni annesi olarak görmesi can acıtıcı bir şey olmalıydı.Bunu düşünürken,olayların bu boyuta gelmesinde kadının da bir payı olabileceğini düşündüm.Büyük ihtimalle kendisini ev işlerine ve çocuğuna adanmıştı.Bir 'kadın' olduğunu kendisi de unutmuştu.Dış görünüşüne önem vermediği için kilo almış ve bakımsız olmuştu.Bütün olumsuzluklara rağmen yaşadığı olaylar, aslında Antonia'nın kendini düşünmesine neden oldu.Eğer kocası ondan bir talepte bulunmasaydı Antonia,yine kendisiyle ilgilenmeyecekti.

Bana göre Antonia,kocasının 'açık aile' önerisini kabul ettikten sonra başka erkeklerden ziyade kendini kocasına beğendirmek için hayatında değişiklik yapmaya karar verdi.İlk etapta başkalarından çok,kocasının Antonia'yı beğenmesi önemliydi.Ya da başka erkeklerin kendisini beğendiğini kocasının görmesini istemesi.Bu istek onu harekete geçiren güç oldu.Antonia bu süreçte en büyük desteği oğlundan gördü.Ne yapması,nasıl davranması gerektiğini ona oğlu söylüyordu.Oğlunun onu desteklemesine şaşırılmıştı.Oğlunun '*sende başka erkekler bulabilirsin*'²⁶ sözü kadına çok uzak gelmişti.Ama '*hadi anne,başarabilirsin anne*'²⁷ demesi,bu 'anne' sözcüğü Antonia'yı harekete geçirmişti.Çünkü 'annelik' onun zayıf noktasıydı.

Antonia,oğlunun direktiflerine uyarak hareket etti.Onun ısrarıyla zayıfladı,saçını,giyim tarzını değiştirdi.Kendine bakmaya başladı,vücudunu önemsendi.Aslında bir taraftan da kendini oğluna ispatlamak istiyordu.Başarabileceğini ona da gösterecekti.

Kadın, bütün bu değişiklikleri yaptıktan sonra iş bir erkek bulmaya geldiğinde başarılı olamadı.Denediği bütün yollar başarısızlıkla sonuçlandı.Hiç bir erkeğin ilgisi

²⁶ s:94

²⁷ s:94

çekemedi,ya da bir ilişki yaşasa da onun yürütebileceği gibi değildi.Bu noktada danışmanımız Çetin Sarıkartal şu duruma dikkat çekti; bu kadın kendi isteklerini yapmadığı,başka insanlara göre hareket ettiği sürece başarısız olacaktır.Başkalarını memnun etmek için yaptıkları ve başka insanlar için yaşamak onu mutsuz edecektir.Gerçekten de ne zaman ki Antonia kendi kararlarını alıp uygulamaya başladı,o zaman kendine güveni geldi.Daha mutlu olmaya başladı.Çünkü kendisi için yaşamının önemli olduğunu anladı.Çalışmaya kendi karar verdi,evini değiştirdi.Yardım derneklerine kendi isteğiyle katıldı.Sosyal hayatın içine girdi.Ve sonunda aşık olabileceği ve ona aşık olan birini buldu.Ailesinden,ev işlerinden,çocuk bakmaktan,kocaya görevlerini yerine getirmekten başka bir iş yapmayan Antonia,ilk defa kendini düşündü.İşte o zaman hayatında başarılı oldu.

Oyun içinde Antonia'nın değişim sürecine tanık olduk.Bu değişime girmesinin başlangıç noktası Antonia'nın kendine duyduğu güven idi.Role hazırlanırken bu güven duygusu,beni de başka bir duruma geçirdi.Bu sefer vücut formu olarak ilkinin aksine omuzlarımı serbest bıraktığımı hissettim.Bunu fark ettiğim andan itibaren omuzlarımı daha çok düşündüm ve serbest bıraktığım anda kadının ikincil durumuna geçmem kolay oldu.Kodladığımız vücut formları bana çok yardımcı oldu.Biliyordum ki omuzlarımı ve boynumu düşündüğümde vücut ezberlediği ilk forma yeniden geçecek ve ben kadının o depresyon haline ulaşabilecektim.

Kafamızda çoğu şeyi oturtuktan sonra bir süre provalarımıza devam ettik.Ancak bir süre sonra sıkıldığımı ve role bir şeyler katamadığımı fark ettim.Aynı şekilde oynayıp,ezbere bir iş yaptığım hissine kapıldım.Çetin hocamız, 'artık oyunun seyirciye ihtiyacı var' dedi.Gerçekten de özellikle benim rolüm için seyirci çok önemliydi.Çünkü devamlı seyirciyle iletişim halinde olmam gerekiyordu.Bu oyun için seyircinin verdiği tepki,o tepkiye göre oynamak önemliydi.Özellikle Antonia'nın,değişimini anlattığı uzun tirat, benim için bir süre sonra çıkmaz haline gelmişti.Kelimeler ezbere dökülüyor,sıkıcı bir hal alıyordu.Oysa ki provalar dışında bir grup arkadaşşıma, ev ortamında sahneyi oynadığımda çok eğlendiklerini ve onların tepkilerine göre oyunumun dinamikleştiğini fark ettim.Metnim sabitti ama içinde bulunduğum duruma göre değişiklikler yaptım.Metin Balay, *Halk Tiyatrosu ve Dario Fo* adlı kitabında Dario Fo'nun doğaçlama ilgili düşündüklerine şu şekilde yer veriyor.

Fo, halk tiyatrosu geleneğinin bir de doğaçlama niteliği üzerinde durur. Bu genel olarak anlaşılan bir doğaçlama değildir Fo'ya göre. Öykü anlatıcılar daha önceden belirlenmiş bir şablon üzerinde çeşitlemeler yaparlar. Ancak bu çeşitlemeler, öykünün anlatım anında yaşanan gerçekliğin, seyircilerin, iklim koşullarının ve hatta o anda rastlantısal olarak oluvermiş bir şeyin (örneğin gök gürültüsü gibi) dikkate alınarak yapıldığı bir doğaçlamadır. Fo, 'önceden tasarlanmış doğaçlama' diye adlandırdığı bu doğaçlamanın, tüm halk tiyatrosu örneklerindeki doğaçlama olduğunu ve kendi çalışmalarında da aynı nitelikteki doğaçlamalara başvurduğunu belirtmiştir.²⁸

Ben, özellikle uzun tiradımı oynarken, yukarıda bahsedilen doğaçlama niteliğini bir şekilde kullandığımı fark ettim. Arkadaşlarıma oynarken içinde bulunduğumuz duruma, onların verdiği tepkilere, o an olan herhangi bir olaya göre oyunuma yeni bir şeyler kattım. Bu heyecanı seyirci ile de yaşamak istiyordum.

İlk seyircili provamız çok iyiydi. Seyirci tepkisi ve varlığı bizi yukarı çekmişti. Özellikle seyircilerden gelen tepkilerin verdiği hisle doğaçlama yapıp, sonradan sabitlediğim oyunlarım oldu. Daha önceden ezbere oynadığım ve pek bir şey katamadığımı düşündüğüm uzun tirat seyircinin varlığıyla izlenesi bir hal aldı ve bu bana keyif verdi. Seyirciyle kurduğum iletişim beni rahatlattı. Ezberim bozuldu, Bu da daha doğal oynamama sebep oldu.

Seyircili prova esnasında oyuna o kadar ısınmıştık ki yaptığımız yanlışları toparlamakta zorluk çekmedik. Laflar artık bize ait olduğu için rol kişisi olarak, yaptığımız ufak hataları tolere edebildik. Bu benim için çok güzel bir deneyimdi.

Ancak ikinci provamızda durum biraz değişti. Seyirciyle ilkinde yaşadığım iletişimi yakalayamadım. Aynı zamanda rol arkadaşım Mert ile sahne üzerinde olan iletişimimiz de buna bağlı olarak zayıf kalmıştı. İlk seyirciden aldığımız tepkilerin, ikinci seyirci tarafından gelmemesi sanırım beni biraz aşağı çekmişti. Bunun üzerine, seyircinin

²⁸ Balay, A. Metin, Halk Tiyatrosu ve Dario Fo, Mitos Boyut/Tiyatro Kültür Dizisi: 18, s:33

dikkatini daha çok çekebilmek,oyunu ayakta tutabilmek adına daha farklı oynamaya başladım.Bu oyuna biraz fazla yüklenmeme neden oldu ve sanırım ilk seferki samimiyetten biraz uzaklaştım.İlk provadan sonra seyirci tepkisine göre değiştirip sabitlediğim yerler olduğu gibi ikinci provadan sonra da Çetin hocamızla bazı değişiklikler yaptık.Metin Balay kitabın önsözünde yazdığı yazıda, Dario Fo'nun oyunlarında yaptığı değişikliklerle ilgili şöyle diyor.

Fo'ya göre tiyatro sanatının merkezinde oyuncu yer alır.Tiyatroda her şey oyuncunun seyirci ile iletişim kurması için vardır.Bu yüzden yazılan oyun seyirci karşısına çıktığında süreç tamamlanmış değil yeni başlamıştır.Yazdığı oyunu seyirci tepkilerini ölçerek defalarca değiştirmekten çekinmemiştir.Buradaki amacı da seyirci ile kurmak istediği iletişimi en güçlü şekli ve en dolaysız yoluyla gerçekleştirmektir.²⁹

Biz de, her seyircili prova sonrasında, gelen insanlarla fikir alış verişinde bulunup oyunumuzla ilgili pek çok değişikliğe gittik.Her seferinde oyunumuza farklı şeyler eklemek ve gelen seyirciye göre oyunun değişiklik göstermesi gerçekten çok faydalıydı.Bir oyuncu olarak, aynı replikleri söylemek ama buna rağmen 'bugün ne yaşayacağım' duygusu çok heyecan vericiydi.

²⁹ Fo Dario,Rame Franca, Kadın Oyunları,Boyut,Tiyatro/Oyun Dizisi-9,Çeviren:Fusun Demirel,s:8

4. BÖLÜM: SONUÇ

Bu oyuna hazırlanma süreci benim için çok önemli bir deneyim oldu.Şu ana kadar oynadığım rollerden farklı bir hazırlanma sürecine girdim.Daha önceden ‘benim başıma gelseydi’, ‘ben olsaydım’ sorularını baz alarak yarattığım role bu sefer rolle beden ilişkisini ekleyerek hazırlandım.Danışmanımız Çetin Sarıkartal’ın bana açtığı yol benim için çok önemliydi.Role,şu ana kadar bakmadığım bir yönden bakmamı sağladı.Duygu olarak ‘benim başıma gelseydi’ durumu sabit olarak kaldı.Ancak buna ek olarak rolü çıkarmadan önce,rol kişinin vücut formunu bulup,ona göre oynamak beni çok rahatlattı.Çalışmalarımız sonucunda ‘Antonia’ karakteri bende vücut bulmuştu.Bulduğumuz vücut formu karakter yaratımında önemli bir rol oynuyordu ve benim role girmem açısından hatırlatıcı bir görev üstleniyordu.

Film ve drama bölümünde farklı üsluplarla çalışan eğitmenlerimden öğrendiklerimle bu rolü çıkarttım.Hazırlanma sürecinde bütün öğrendiklerimi kullanmaya çalıştım.Bu da rolden farklı tatlar almamı sağladı.

Bundan sonra oynayacağım rollere hazırlanırken nasıl bir yol izleyeceğimi artık daha iyi biliyorum.Değerli eğitmenlerimden aldığım bilgiler her bir rolü çıkarma aşamasında benimle birlikte olacak ve ben öğrendiklerim arasından bana faydalı olanı kullanma şansına sahip olacağım.Bir oyuncu için bence en önemli hazine bu.

KAYNAKÇA

Balay, A. Metin, Halk Tiyatrosu ve Dario Fo, Mitos Boyut, Tiyatro Kùltür Dizisi: 18
(1995)

Behan, Tom, Dario Fo: Revolutionary Theatre, Pluto Press, Derleyen: Pınar Gümüş
(2000)

Case, Sue Ellen , Feminizm ve Tiyatro, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, Çeviren Ayşan
Sönmez (2008)

nobelprize.org, The Nobel Prize Literature, Çeviri: Feminist Kadın Çevresi
www.feminisite.net (1997)